

Tartui Egyetem
Humántudományi és Művészeti Kar
Észt és Általános Nyelvészeti Intézet
Finnugor Tanszék

**A moldvai csángók táncélete régen és most
összefüggésben a modern táncműveléssel**

Alapképzési szakdolgozat

Kati Eichenbaum
Témavezető Janurik Boglárka lektor

Tartu 2016

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
1. A moldvai csángók.....	6
1.1. Történelmi áttekintés	8
1.2. A csángók nyelvéről és helyzetéről.....	12
1.3. A csángók és a vallás.....	15
2. A táncművelés és a táncélet a moldvai magyaroknál	16
2.1. Az eredeti táncművelés	16
2.2. A csángók népzeneje és táncai	18
2.3. A modern táncművelés.....	20
2.3.1. A modern táncművelés kialakulása	22
2.3.2. Tábor.....	23
2.4. A csángók szerepe a táncművelésben	24
2.5. A csángók jelenlegi helyzete és táncélete Moldvában, különös tekintettel Somoskára és Klézsére	26
Összefoglalás.....	28
Moldva csángó népzenejének és táncéletének története és jelenlegi helyzete	30
Irodalomjegyzék.....	31
Mellékletek.....	33

Bevezetés

A jelen dolgozat fő célja megismertetni az olvasót a Moldvában lakó csángó magyar népcsoporttal és a táncéletükkel, illetve újabb, személyes tapasztalatokon alapuló információval bővíteni az eddigi tudást.

A Tartui Egyetemen hasonló témában korábban két szakdolgozat született: Veronika Varep (2003) és Eda Pomozi (2007) alapképzési diplomamunkái. Varep a dolgozatában általánosságban írt a moldvai csángókról, és összehasonlította a népdalaikat, Pomozi pedig az észtek és magyarok közötti „táncrokonságot” kereste.

Ezenkívül Siiri Erm (2010) a csíksomlyói *búcsújárásról* (erdélyi pünkösdi zarándoklat) írta a szakdolgozatát, ebben azonban csak keveset szól konkrétan a moldvai csángókról.

Tehát van néhány írás a csángókról és a magyar táncokról, de sem a csángók táncaira, sem a táncházakra nem tér ki egyik dolgozat sem részletesen.

A moldvai csángó magyarokról Magyarországon számos tudományos munka született. Romániában viszont ellentmondásosan viszonyulnak a csángókhoz. Ennek az az oka, hogy egyes román történészek szerint olyan, mint csángó magyar nem is létezik, ők a csángókat csak nem jól elmagyarosodott románoknak tartják. Sem a magyar néprajzkutatók, sem a történészek, sem maguk a csángók nem értenek egyet ezzel a véleménnyel, és a nyelvészeti bizonyítékok is azt mutatják, hogy nekik van igazuk. Bár az 1996-ban aláírt román-magyar alapszerződés biztosítaná a csángók mint magyar kisebbség védelmét, Románia nem ismeri el a csángókat kisebbségként.

A szakdolgozatomban igyekeztem a legújabb szakirodalmak anyagát is feldolgozni. Az egyik alapműként Tytti Isohookana-Asunmaa (2012) munkáját használtam fel. Isohookana-Asunmaa könyvében kissé túl optimistán mutatja be a csángók helyzetét, legalábbis, ha a leírtakat összehasonlítjuk azzal, amit jelenleg a helyszínen tapasztalni lehet. Ez a gondolat abból adódik, hogy személyesen is jártam Moldvában, és

beszélgettem azokkal az emberekkel, akik mostanában is tanítják a táncokat a gyerekeknek. Pont az első délután, amikor megérkeztem, rendeztek egy kis táncestét gyerekek számára, ahol Legedi László István zenélt, és ezen nekem is volt szerencsém részt venni. Mivel a szakirodalom (például Isohookana-Asunmaa 2012) alapján úgy tűnt, hogy élő hagyományról van szó, táncházról szóló kérdésekkel mentem Moldvába, de nemsokára kiderült, hogy közben sokat változott az élet, és már nincsenek olyan táncesemények, és az esküvőkön és lakodalmakon sincs hagyományos zene és tánc. Pedig azt szerettem volna kutatni, hogyan hat vissza a modern táncházmozgalom az eredeti eseményekre, és hogyan tekintenek a csángó magyarok arra, hogy városokban az ő táncaikat valami más formára átalakítják. Például nálunk Észtországból az *Ördög útja* nevű tánc is sokat változott, és az első rész helyére valamilyen görög elemet raktak. Moldvában sajnos nem is csak a táncélet változott meg, hanem a csángóknak a száma is nagymértékben csökkent, most 50 000 csángóul tudó emberről beszélnek (Kinda 2016, Poós 2016), míg öt évvel ezelőtt 80 000-ről lehetett olvasni (Isohookana-Asunmaa 2012, az eredeti nyelven 2011-ben jelent meg).

Felmerülhet a kérdés, hogy miért írok észtként egy olyan messzi és kicsi népcsoportról. Ennek a fő oka az lehet, hogy én személyesen nagyon szeretem a néptáncokat, és az első magyar dolog, amellyel találkoztam, éppen a csángó tánc volt. Akkor még nem voltam vele tisztában, hogy ezek nem magyarországi magyar táncok, és a csángókról sem tudtam semmit. Az egyetemen viszont kicsit többet megtudtam róluk, és ezen a tavaszon volt szerencsém ellátogatni Moldvába, pontosabban Somoskába.

Sajnos azt tapasztaltam ott a faluban, hogy gyorsan változik az élet, már tíz év alatt is jóval csökkent a magyarok száma Csángóföldön, sokan mennek dolgozni külföldre, főleg Olasz- és Spanyolországba, mert ezeket a nyelveket a román alapján könnyebb megtanulni, de több embernek vannak már rokonai Norvégiában és Svédországban is.

A táncéletben már csak nem rendszeres táncestek zajlanak, vannak táborok, ahol mindenféle népművészetet tanítanak érdeklődőknek, és néha fellépnek színpadon is. A legjobb példa erre a Csángó Bál Budapesten, amelynek ebben az évben volt a 20. évfordulója. A továbbiakban mindenképpen szeretnék minden ilyen lehetséges

eseményre ellátogatni; a szakdolgozat megírásáig csak egy-két csángó táncházban volt szerencsém részt venni.

A további kutatási lehetőségeket inkább a nyelv területén látom, ez alatt a kirándulás alatt is jól hallottam, hogyan is különbözik a csángó nyelv igazából a sztenderd magyar nyelvtől, és ez nagyon izgalmas. Már egy falun belül is sokféleképpen beszélnek, attól függően, hogy járt-e magyar iskolába az ember, vagy ellátogatott-e Magyarországra is, vagy az egész életét ott a faluban töltötte. A további kutatások előkészítéséhez már az is sokat segített, hogy ott lehettem, és megismerkedtem egy kicsit a hellyel.

A dolgozat első részében megismerjük a moldvai csángókat, a helyzetüket a mostani Románián belül, és az identitásukkal kapcsolatos kérdéseket. A második részében pedig a modern táncházról, annak eredetéről, a kezdeményezésről és a mostani helyzetről is olvashatunk, illetve a csángó magyaroknak a táncházmozgalomban elfoglalt helyéről, illetve arról, mi a szerepe mindebben a moldvai csángóknak, legjobban figyelembe véve az új jelenségeket, a táncéletben bekövetkezett változásokat.

Nagyon köszönöm mindenkinek a kedves segítségét, Tõnu Seilenthalnak, aki megmutatta, kivel kell felvenni a kapcsolatot, Pozsony Ferencnek, akinél meg tudtam nézni a csángó múzeumot, és aki elvitt autóval Csángóföldre, a kedves csángóknak, Benke Paulinának és Pavelnak, illetve Istók Angélának, akitől mindent meg tudtam kérdezni, és Bálint Magdalénának, akinél lehetőség volt éjszakázni.

Még sokat köszönhetek Balázs Istvánnak, a feleségének, Mártának, és a barátjuknak, Andrásnak, akik Sepsiszentgyörgyön segítettek megtalálni az utat, és elvezettek Kinda Istvánhoz, akinek köszönöm a kedves körbevezetést a Székely Nemzeti Múzeumban, és a beszélgetést.

Ugyancsak nagyon szépen köszönöm Janurik Boglárkának, a témavezetőmnek a sok segítséget, türelmet és pozitív hozzáállást.

1. A moldvai csángók

A csángó szó egy régi magyar *csang/csáng* igéből származik, amely azt jelenti, hogy kóbor, elszakít, vagy vándorol (Isohookana-Asunmaa 2012: 7). A Magyar Etimológiai szótárban a következő áll: „*csángó* [1400 tn., 1533] Származékszó. Alapszava a régi nyelvi *csáng* 'ide-oda kereng' ige [1795 k.], -ó végződése folyamatos melléknéviigenév-képző. A csángó mint népcsoport-elnevezés kialakulása összefügghet a csángók tömeges kiköltözésével Erdélyből.“ (Etimológiai szótár 2006: 117)

Ez mutatja, hogy a csángó egy magyar nyelvű etnikai csoport, amely a népétől elszakadva fenntartja saját archaikus kultúráját. (Isohookana-Asunmaa 2012: 7) A *csángó* szónak negatív konnotációi is vannak: olyan embert jelent, aki eltávolodott a közösségtől, és egyfajta kevert nyelvet beszél (Tánczos 2012), Péntek János (2014) például felveti, hogy az elnevezés eredetileg gúnynév lehetett, a csángók *csán* 'csinál' szavajárásából. Később politikai okokból a románok körében negatív jelentést kapott a *csángó* szó – nem volt udvarias kimondani, és a Ceaușescu korszakon ennek a szónak a nyomtatása is tilos volt. (Isohookana-Asunmaa 2012: 73).

A Kárpátoktól keletre élő, elszórt településeken ma elsősorban a Szeret és mellékvizeinek völgyeiben élő moldvai magyarság nem tekinthető egységes néprajzi csoportnak. Több kutató északi csángó, déli csángó és székely (vagy székelyes) csángóról is beszél, akiből az utóbbiak a székelyekből származnak, és külön falvakba telepedtek le. (Halász 1997)

Isohookana-Asunmaa könyve szerint Romániában, a Moldova nevű történelmi hely nyugati felében, körülbelül 200 000 csángó lakik, akiből körülbelül 80 000 még beszéli a magyar nyelv archaikus formáját, amely évszázadokon keresztül fennmaradt (Isohookana-Asunmaa 2012: 11). A legújabb szakirodalmak azt állítják, hogy a csángó nyelvet beszélő emberek száma 50 000-re csökkent (Kinda: 2016, Poós 2016).

A csángók abban különböznek a románoktól, hogy római katolikusok. A csángók főleg az agrárszektorban dolgoznak, ipar nincs a falvaikban, és a szolgáltatóipar sem foglalkoztatja őket. Románia kormánya nem ért egyet a csángókkal abban, hogy ők nem románok, hanem egy magyar kisebbség, és tudatosan igyekszik beolvasztani őket a helyi közösségbe. (Isohookana-Asunmaa 2012: 11) Ezt azért teszik, hogy ne legyen a csángó magyaroknak nemzetiösszetartozás-érzésük, sem olyan gondolatuk, hogy csatlakozni akarnak Magyarországhoz (Kinda 2016). A csángók azt gondolják magukról, hogy ők nyelvileg és etnikailag különálló népcsoport, akik Romániában mint őslakosok laknak. A 21. század első évtizedében a csángók a saját lakóhelyüket elkezdték *Csángóföldnek* hívni, miután elterjedt a *csángó* szó. A mostani értelemben ez egy Moldvában élő etnikai csoport, amely római katolikus, és egy bizonyos csángó magyar dialektust beszél. (Isohookana-Asunmaa 2012: 73) A csángók magukat nyelvileg és etnikailag különálló csoportnak tekintik, a románok azonban azt állítják, hogy ők történelmileg románok, akik összekeveredtek a magyarokkal. Ennek ellentmond az a tény, hogy a csángók nyelvének számos vonása a középkori magyar nyelv jellemzőivel egyezik meg. Ilyen vonásokat mind a nyelvtanban, mind a szókincsben, ezenkívül a kiejtésben is találhatunk. A helynevek nagy részéről is kimutatható, hogy magyar eredetűek. (Isohookana-Asunmaa 2012: 74) A moldvai csángók sokszor a katolikus vallással azonosulnak, tehát nincs ellentét a magyarul tudó és a román csángók közt, hiszen ők elsősorban római katolikusok. (Poós 2016)

1.1. Történelmi áttekintés

A magyarok Kárpát-medencén túlra való kivándorlása évszázadokon keresztül folyamatos volt. A 12–13. században, amikor Magyarország peremterületei a nomád törzsek állandó támadásai alatt álltak, a magyar királyok kezdték kiterjeszteni az ütközőzónát a Kárpátokon túlra. A feudalizmus során is folytatódott az emberek kitelepülése és kitelepítése a Kárpátoktól keletre. A 14–15. század folyamán az erdélyi szászokkal együtt fontos szerepet játszottak a moldvai régió városhálózatának kiépítésében, az új tartomány gazdasági és társadalmi életének alakításában. (Pozsony 2012: 7)

A 16. század elején Moldva magyar városi lakossága, a szomszédos szász lakossághoz hasonlóan protestáns lett, nagyrészt evangélikus vallású. A 17. század végére ezek a közösségek eltűntek, egyrészt a vallási türelmetlenség miatt, másrészt azért, mert a keleti részeket megszállták a tatárok. Ebből adódott, hogy mire elérkezett a moldvai magyarság „nemzeti ébredésének” ideje, addigra már nem volt a közösségnek polgári értelmisége. (Pozsony 2012: 7)

A független erdélyi fejedelemséget, amely a Magyar Királyságtól keletre jött létre, a 16–17. század során protestáns uralkodók vezették, így a reformáció utáni évszázadokban a katolikus csángók nem számíthattak a védelmükre. A 17. század elején a Római Szentszék a csángó területeket missziós területeknek nyilvánította, és olasz és lengyel misszionáriusokat küldött oda. Mivel nem beszéltek magyarul, a román nyelvet részesítették előnyben, mert az közelebb állt az olaszhoz. (Pozsony 2012: 7–8)

A 18. században a moldvai magyar közösségek nagymértékben bővültek a Kelet-Erdélyből érkező székely menekültekkel. A 18. század közepén a Habsburgok igyekeztek militarizálni a székely lakosságot, hogy segítségükkel meg tudják erősíteni a határt. 1764-ben Bécs kemény eszközökkel letörte a székelyek ellenállását, a következő

években Csík és Háromszék falvakból sokan elmenekültek közülük a véres megtorlások elől. Sokan tiszta magyar falvakban telepedtek le, mások új, tisztán székely falvakat hoztak létre, kisebb részük pedig ortodox románok között telepedett le. (Pozsony 2012: 8)

A 19. század közepétől kezdve lépések történtek egy modern polgári román nemzeti állam létrehozására. Első lépésként két román tartomány (Moldva és Havasalföld) egyesült 1859-ben, és hamarosan királyság lett a Hohenzollern család uralma alatt. Az új, nagyrészt ortodox állam megegyezésre jutott Rómával, hogy a katolikus egyház püspökséget és papi szemináriumot hoz létre Jászvásáron, Moldva legnagyobb városában. Így az 1880-as évektől kezdve elkezdett kiépülni a római katolikus egyház szervezete. Ez a változás a moldvai csángók nyelvi és kulturális asszimilációjának felgyorsulását hozta magával, ugyanis az egyház kategorikusan elutasította az anyanyelvi liturgia és vallásgyakorlás bevezetését. (Pozsony 2012: 8)

A közoktatás, amelyet a román állam a csángó falvakban is bevezetett a 19. század utolsó évtizedeiben, kizárólag román nyelvű volt. A katolikus egyház mellett ezek az iskolák az asszimilációs folyamat eszközei lettek, amely immár az állami politika részévé vált. Mivel településeik kívül estek a Kárpát-medencei régión, a csángók nem vettek részt a 19. századi nemzeti ébredés és a magyar nemzet létrejöttének folyamatában. Paradox módon, ugyanezen okok miatt hosszú időre a román nemzetépítésből is kimaradtak. Az első világháború során Magyarország és Románia ellentétes oldalakon harcoltak éppen azokon a területeken, ahol a moldvai csángók is éltek, a kisebbség elleni intolerancia egyre fokozódott és kiterjedt. Ugyanez volt megfigyelhető a második világháború során is, különösen 1940-ben, amikor Észak-Erdélyt visszacsatolták Magyarországhoz. Egyre többször merült fel az ötlet, hogy a csángókat vissza kellene telepíteni a Kárpát-medencébe. A mesterségen szított magyarellenes érzelmek miatt a csángók saját papjai azzal a hamis eredettörténettel álltak elő, hogy a csángók ősei erdélyi románok voltak, akik ellenálltak a magyar asszimilációs törekvéseknek. (Pozsony 2012: 8) A római katolikus egyház ezzel a megalapozatlan elmélettel szeretne volna megakadályozni, hogy a csángók elvándoroljanak Moldvából. (Pozsony 2012: 9)

A II. világháború után Romániában is kezdett kialakulni a szocializmus. Ateista ideológiát hirdettek, és ezért engedélyezték a magyar nyelvű oktatást, mert remélték, hogy anyanyelvükön jobban tudják terjeszteni a csángóknak a kommunista ideológiát. (Pozsony 2012: 9)

A kommunista diktátor, Nicolae Ceaușescu 1965-ben került hatalomra Romániában. Nyíltan magyarellenes politikájának az is része volt, hogy visszaállította a katolikus egyház intézményrendszerét Moldvában, cserébe viszont tudatos és agresszív etnikai asszimilációba kezdett. Erőszakos iparosítás és urbanizáció indult meg a régióban. (Pozsony 2012: 9) 1949 és 1962 között a falusi családoknak a földjüket és a jószágaikat elkobozták és államosították, ők maguk meg a központi hatalom uralma alatt álló mezőgazdasági bér munkások lettek. (Pozsony 2012: 9)

A mesterségesen felpörgetett iparosítás és a mezőgazdaság szovjet típusú átszervezése a falvakból való tömeges elvándorlást hozta magával. A fiatalabb generáció már a városokban nevelkedett és szocializálódott, ott találtak munkát, és ott alapítottak családot. A tömeges elvándorlás hamarosan a csángók nyelvhasználatára, kultúrájára és identitására is hatni kezdett. (Pozsony 2012: 9)

A második világháborút követő iparosítás előtt a csángók egy nagyon archaikus magyar nyelvváltozatot és folklórt őriztek meg, amely nagymértékben hozzájárult az etnikai identitásuk megőrzéséhez is. Az erőltetett modernizáció és az elvándorlás miatt azonban a magyar hagyományokat a populáris tömegkultúra váltotta fel, amelynek viszont román volt a közvetítőnyelve. (Pozsony 2012: 9)

Néhány kivételtől eltekintve nem volt magyar nyelvű oktatás vagy vallásgyakorlási lehetőség. A Magyarországon a 19. századra végbement nyelvi reform (amely részben az egységes oktatás céljait szolgálta) nem érte el Moldvát, ezt az egységesített, modernizált változatot nem ismerték itt. Ugyanakkor az életmód gyorsan változott Moldvában is, az új jelenségek megnevezésére a szomszédos román közösségtől kölcsönöztek szavakat. Ezt a folyamatot erősítette az oktatás, az egyház és az elvándorlás is. A nyelvi asszimilációt több külső tényező is erősítette, pl. a kvázi

középkori állapotban levő magyar nyelvváltozat alkalmatlan volt a modern életmóddal kapcsolatos szituációk és érzelmek kifejezésére. Az új dolgokat a fiatalok már kizárólag románul nevezték meg. (Pozsony 2012: 9)

A csángók, akik a Keleti-Kárpátok és a Szeret folyó között telepedtek le, közel laktak az ortodox románokhoz. Ezek után kész csoda, hogy mind a mai napig megőrizték római katolikus vallásukat. Jelenleg 250 000 magyar katolikus él Moldvában. Történelmi, gazdasági, társadalmi, vallási és politikai tényezők miatt sokuk nyelvileg asszimilálódott. (Pozsony 2012: 10)

Az 1989-es rendszerváltás után megnyíltak a nyugati határok, Romániából kétmillión kivándoroltak. Ahogy már a bevezetésben is említettem, a kivándorló csángó fiatalok közül sokan katolikus államokba mentek munkát keresni, pl. Olaszországba vagy Spanyolországba. (Pozsony 2012: 10)

A katolikus egyház a rendszerváltás után is ellenállt a magyar nyelvű liturgia bevezetésének. A magyar nyelv és kultúra választható tárgyként való bevezetése a magyar állam segítségével valósult meg. (Pozsony 2012: 10)

1.2. A csángók nyelvéről és helyzetéről

A csángók nyelve archaikus magyar nyelv, amire egyáltalán nem hatott a nyelvújítás, amelynek a legfontosabb vezetője Magyarországon Kazinczy Ferenc volt. A csángók nyelvébe a szavak kb. 14%-a a románból jött. (Fekete 2008: 10:05)

A 19. század óta vizsgálják a nyelvészek a csángók nyelvét és nyelvhasználatát, azóta sok tudományos munka született a témában. A 20. század elején sok romantikus, nem tudományos nézet volt a csángókkal kapcsolatban. Az első két tudományos összefoglalót Mikecs László (1941-ben) és Szabó T. Attila (1959-ben) írta, az előbbi általános összefoglaló volt a korábbi kutatásokról, Szabó T. áttekintése pedig a nyelvészeti vizsgálatok eredményeiről számolt be. A kommunista diktatúra utolsó évtizedeiben a csángókérdés fokozatosan tabutémává vált Romániában, és csak a rendszerváltás után lehetett ezzel újra foglalkozni. (Tánczos 2012)

A csángók kultúrájának, nyelvének és vallásának a fenntartásáért jött létre a Moldvai Csángómagyarok Szövetsége, amely 1990 októberében alakult Sepsiszentgyörgyön, a bíróságon 1991-ben lett bejegyezve. A honlapukon a következő áll: *„Megalakulása óta harcolt a magyar nyelvű mise és oktatás bevezetéséért a moldvai csángómagyar falvak templomaiba és iskoláiba. Több alkalommal és helyszínen aláírásokat gyűjtöttek magyar nyelvű miséért és iskolai oktatásért, de a kérelmezők óhaját nem vette figyelembe sem a helyi római katolikus egyház, sem a tanfelügyelőség. A helyi sajtó is ellenségként, hazaárulókként mutatta be a magyar nyelvet óhajtó csángómagyarokat.“* (MCSMSZ)

2003-ban megújították Románia alkotmányát, amely szerint a román nyelv már nem az egyetlen tanítási nyelv a román iskolákban. Ez lehetőséget adott a kisebbségi nyelveknek, de ugyanakkor tovább akadályozták a csángóknak a magyar nyelv tanulását. Például reggel 7-re tették az órákat, és a résztvevőknek megtiltották az angol nyelv és az informatika tanulását is. (Isohookana-Asunmaa 2012: 136)

Ez nagyon találóan fejezi ki, milyen igazából a helyzet évtizedek óta a csángó nyelv tanulásának és a kultúra fenntartásának a szempontjából. Ha az egész társadalom ugyanazért a célért küzd, hogy ne legyen nemzeti tudata a moldvai csángóknak, és ha nem ismerik el őket, annak ellenére, hogy sok más kisebbség él ott hivatalosan, akkor nagyon nehéz nem asszimilálódni.

Mindamellet 2000-től több csángó faluban elkezdtek szervezni iskolán kívüli magyar nyelvtanulási lehetőséget (MCSMSZ). Körülbelül ugyanebben az időben a csángók elkezdtek jobban érdeklődni saját kultúrájuk iránt, és a kultúrájuk újra megerősödött (Isohookana-Asunmaa 2012: 139). 2004-ben 10 falura szélesítették ki a programot, ahol 21 csoportnak a magyar nyelvtanulás mellett ének-, tánc- és népművészeti kurzusokat is ajánlottak. A 2010/11-es tanévben 16 faluban tanítottak magyar nyelvet általános iskolákban, és a Moldvai Csángómagyarok Szövetsége programjában 1640 gyerek 24 faluban legalább hetente 1 órát magyarul is tanult. (Isohookana-Asunmaa 2012: 136-137) A 2012/13-as tanév óta a magyar nyelv tanítást átvette a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége. (MCSMSZ) Manapság harminc moldvai helyszínen több mint kétezren tanulják a magyar nyelvet (Poós 2016).

Az elmúlt években a csángók helyzete bizonyos szempontból javult, bár még mindig vannak megoldandó kérdések. Valószínűleg az asszimiláció miatt már nem érzik veszélyesnek a csángók nyelvtanulását. (Poós 2016)

Mindezeket a nehézségeket találóan jellemzi a moldvai csángóknak a himnusza is:

Csángó magyar, csángó magyar,
Mivé lettél, csángó magyar.
Ágról szakadt madár vagy te,
Elvetette, elfeledve.

Egy pusztába telepedtél,
Melyet országnak nevezteél.
De se országod, se hazád,
Csak az Úristen gondol rád.

Idegen nyelv bébortja, nyom,
Olasz papocskák nyakadon.
Nem tudsz énekelni, gyónni,
Anyád nyelvén imádkozni.

Én Istenem, mi lesz velünk?
Gyermekeink, s mi elveszünk!
Melyet apáink őriztek,
Elpusztítják szép nyelvünket.

Halljuk áll még Magyarország,
Úristenünk, te is megáldd!
Hogy rajtunk könyörüljenek,
Elveszni ne engedjenek.

Mert mi is magyarok vagyunk,
Még Ázsiából szakadtunk.
Úristen, sorsunkon segíts,
Csángó magyart el ne veszítsd!

(Isohookana-Asunmaa 2012: 148, Petrás Incze János gyűjtése)

1.3. A csángók és a vallás

A moldvai csángók római katolikusok, ez különbözteti meg őket a románoktól, akiknek kb. 87%-a ortodox. 1938-ból egy a jászvásári püspökségben megmaradt dokumentum szerint a katolikus ceremóniákat csak románul vagy latinul folytathatták le. Mindezeknek a nehéz időknek az ellenére mégis képesek voltak fenntartani a saját vallásukat, akár a hatóság elől elrejtve a régi vallásos könyveiket is. (Isohookana-Asunmaa 2012: 39)

A csángóknak nagyon fontos a vallás. Valószínűleg a falvaik zárt helyzete segítette megőrizni az archaikus vallási formát, és ez ugyanakkor a kultúrájukat és nyelvüket is segítette fenntartani. (Hegyeli 2008: 52:34) A csángók sokszor azonosulnak a katolikus vallással – néha nehéz érteni nekik a különbséget az állampolgárság és a nemzetiség között. Amikor azt kérdezték a csángóktól a román népszámlálás során, hogy milyen nemzetiségűek, gyakran olyan választ kaptak, hogy „katolikus”. (Hegyeli 2008: 1:00:23)

A csángók mindennapi életében még látható néhány archaikus pogány szokás, mint például a napkultusz. A nap szimbólumot a csángó sírkereszteken is lehet látni. (Isohookana-Asunmaa 2012: 41)

A csángók búcsújárást tartanak Csíksomlyóban (*Șumuleu Ciuc*). Az első alkalommal ezt 1567-ben tartották, hogy ünnepeljék a győzelmet a protestánsok ellen. Később ebből vallási központ lett az Erdélyben élő székelyek és a moldvai csángók számára. Mostanában pünkösdkor gyűlnek össze ott Szűz Mária tiszteletére. (Isohookana-Asunmaa 2012: 42)

2. A táncházmozgalom és a táncélet a moldvai magyaroknál

2.1. Az eredeti táncház

Mivel a modern táncházmozgalom az Erdélyben levő Szék nevű falu hagyományos táncai alapján kezdődött (Sándor 2006: 30), itt fontos az erdélyi eredeti táncéletet is megnézni.

A táncház szó egyrészt tánchelyet, másrészt táncalkalmat is jelent. A tánchelyként a magyar parasztság körében általában egy kocsmá vagy ennek udvara szerepelt, Erdélyben azonban télen egy parasztház, nyáron az udvaron álló csűr, ahol egyébként a terményt és a munkaeszközöket tárolták. (Halmos 2006: 8)

Erdélyben csak a fiatalok járhattak táncházba, a házasemberek már csak ünnepek idején, lakodalmakban és bálokban táncolhattak (Halmos 2006: 8).

Az eredeti táncházban általában cigányok voltak a muzsikusok, akik félprofesszionálisak voltak, azaz nemcsak a zenélésből éltek, ritkábban magyar paraszzenészek is (Halmos 2006: 8).

Erdélyben általában a fiatalok egy házat béreltek ki, és közösen fizettek a muzsikusoknak is, vagy készpénzzel, munkával, vagy terménnyel (Halmos 2006: 8–9).

A helyi táncokat, dalokat és szokásokat folyamatosan tanulták a szülőktől, idősebb falubeliektől és egymástól is. A kisgyerekek számára ún. „aprók táncát” szerveztek, és a táncházban már nem tanítottak, ott csak szórakozás folyt. (Halmos 2006: 9)

Ha egy faluban több nemzet élt, akkor megtanulták egymás táncait is, és közös mulatságon együtt táncoltak, de saját táncházukban csak a saját táncaikat járták. A muzsikusok többsége általában sok különböző repertoárt ismert, különösen Erdélyben

volt gyakori olyan „többnyelvű” zenekar, amely magyaroknak, románoknak és cigányoknak is tudott játszani. (Halmos 2006: 9)

2.2. A csángók népzeneje és táncai

A csángók kultúrája minden aspektusból archaikus, ugyanúgy a zene és a tánc nézőpontjából is. 1970-es évektől sok, főleg fiatal kutató érdeklődött irántuk, bár a Ceaușescu-korszakban a kutatás nagyon bonyolult volt, olyan is történt, hogy a kutatót kiutasították az országból. (Isohookana-Asunmaa 2012: 50)

A csángó zenelési technika és a dallam különbözik a magyarok népzenejétől, illetve a románok népzenejétől is. A zenéjük azonban nem maradt változatlan – sok dalban láthatóak Romániára jellemző vonások. Ami a csángókra jellemző, az legjobban az esküvői dalokban és a tánczenében maradt fenn. (Isohookana-Asunmaa 2012: 51)

A csángókra jellemzőek a körtáncok, amelyeket hegedűn, *furulyán*, vagy újabb időben zongorán is kísérnek (Isohookana-Asunmaa 2012: 52). Mostanában is sok hangszert lehet találni a csángó házakban, például *koboz*, *szültü*, *tilinka*, vagy hegedű is vannak (Isohookana-Asunmaa 2012: 53). A zenészek az eredeti zenét játsszák, nem improvizálnak, csak kicsit díszítenek, hogy pergősebb legyen a tánc. (Benke 2016b)

A táncaik néhány nagyon bonyolult ritmust és koreográfiát tartalmaznak, és az improvizációnak is gyakran szerepe van. A csángók tánckultúráját érték hatások Törökországból is és a Balkánról is; az egyik jellemző elem a lábbal való dobogás. A csángó táncját *horbának* hívják. (Isohookana-Asunmaa 2012: 52)

A *horba* úgy nézett ki, hogy a férfiak zenészeket hívtak a cigány falvakból, és egy nagy helyen összegyűlt a falu lakossága táncolni. A fiatalok úgy tudtak táncolni, hogy a gyerekek nem állhattak közel a körtánchoz, mert veszélyes volt. A körbe csak az a fiatal állhatott, aki nagyon jól táncolt, amúgy kirúgták a táncból. Mostanában már nincsenek *horbák*. (Benke 2016b)

A tánc tilos a nagybőjt alatt, korábban adventtől az újévig is. Néhány tánc régi rituálékból származik, a tánc szintén kapcsolatban van a munkával is – például a fonás után a fiatal nők gyakran táncolni kezdenek. (Isohookana-Asunmaa 2012: 51–52)

A csángóknál régebben *guzsalyost* tartottak. Ez olyan esemény volt, ahol télen összegyűltek a lányok egy házba, és együtt dolgoztak (fontak pl.). A fiatalemberek oda mentek hozzájuk, és viccelődtek vagy táncoltak is velük. Házasemberek nem jártak oda, mert ez a fiatalok találkozására való volt, és már nem illett menni. Ők külön rendeztek tánceseményeket egész családoknak, összegyűltek egy családnál, vagy máshol, és együtt táncoltak. Annak idején oda nem kellett külön zenészeket hívni, mert mindenki tudott valamilyen szinten zenélni. (Istók 2016)

2.3. A modern táncmozgalom

A modern tánc megengedi, hogy a hagyományos népzene és -tánc tovább élhessen, más formában, más közösségben és területen, de mégis élhessen. Ennek besorolására több lehetőség is van. Az egyik jelentésben a tánc *folklorizmusjelenség*, tehát a paraszti kultúrából kölcsönözte az elnevezést, és a táncokat városi környezetbe tette át (Sándor 2006: 24). Szakmai körökben a tánc *revivaljelenségnek* is nevezik, amely azt jelenti, hogy a kulturális jelenség újjáéledt, újra funkcionál. A harmadik lehetséges megközelítésben a tánc *művelődési jelenség*. Az első 20–25 évben elsősorban a művelődési házakban rendezték a táncmozgalomokat, és költők, írók, képző- és előadóművészek jártak rendszeresen oda. (Sándor 2006: 25)

A legfontosabb megkülönböztető jellege a mostani táncmozgalomnak az, hogy a közösség nem a parasztságból áll, mint az eredeti táncmozgalomban, hanem ez egy nyitott szórakozási forma, ahova bárki járhat (Halmos 2006: 10). Ez lehetőséget ad arra, hogy a néptáncok más országokban is könnyebben elterjedjenek.

Az elején ez nem így volt – először a programokra csak négy táncgyűjtésnek a tagjai jártak, és a 1970-es években a táncmozgalom zártkörű rendezvény volt. Mivel az esemény több ember érdeklődését is kiváltotta, némi vita után mindenki számára nyílttá tették. (Sándor 2006: 27) Emiatt a mai táncmozgalomban tanítás is zajlik – a kiskorú gyerekek számára a táncmozgalom előtt külön rendeznek táncmozgalomokat, felnőtteknek a táncmozgalom kezdeteként pedig táncórákat ad általában egy férfi és egy nő, utána a táncolás alatt is tanítják őket a terem hátsó részében. Ez azért fontos, mert a városi embereknek nincs lehetőségük a szüleiktől örökölni a hagyományokat. (Halmos 2006: 10) Az indulástól még sokáig a tánc tanítást más programok is kísérték, például kiállítás, ismeretterjesztő előadás, film- és diavetítés és kézműves foglalkozás (Sándor 2006: 28).

A táncmozgalomban mindenképpen élő hangszeres zenét játszanak, így a tánc tanítás alatt a zenekar alkalmazkodhat a táncosokhoz, és közvetlen a kapcsolat zenész és táncos között (Sándor 2006: 29).

A táncházmozgalom kezdetén a muzsikusoknak a táncházi muzsikálás mellett más foglalkozásuk is volt, mostanában többen csak a zenélésből élnek meg (Sándor 2006: 29).

A táncházszerű folklorizmusjelenségeket máshol a világon is lehet találni, tehát ez nem csak Magyarországon jelent meg, azonban úgy tűnik, hogy a hagyománykövetés Magyarországon szigorúbb volt (Sándor 2006: 37).

2.3.1. A modern táncmozgalom kialakulása

A hagyományos paraszti életforma felbomlása Magyarországon már az 1960-as években befejeződött, Erdélyben viszont csak az 1970-es években. Ezzel a folyamattal együtt természetesen lépcsőzetesen eltűnt a hagyományos tánc is. Az erdélyi táncok visszaszorulása mégis egybeesett a magyarországi táncmozgalom kialakulásával. (Halmos 2006: 9)

Az első táncmozgalmat Novák Ferenc és a Bihari Táncgyűttes táncosai, Foltin Jolán és Lelkes Lajos szervezték meg 1972. május 6-án Budapesten a Liszt Ferenc téri könyvklubban, a mostani Írók Könyvesboltjában (Halmos 2006: 14; Sándor 2006: 23).

A kezdetben az amatőr együttesek táncosai szervezeten készültek a táncmozgalmra. Elsőként Tímár Sándor nem a színpadi táncokat, hanem a filmről megtanult széki táncokat a Bartók táncgyűttes próbáinak első negyedórájában adta tovább. Így született a bartókos memorandum, amely máig érvényes alaptörekvés:

„A táncmozgalmak célja: néptáncokkal, népzenevel szórakozni minél szélesebb körben, nyilvános keretek között. Ennek érdekében fogjon össze az eddigi táncmozgalmak magvát képező négy együttes, hogy a vidéki együttesek, valamint a népművészettel szimpatizálók számára szórakozási lehetőséget teremtsen. Minden szervezeti, formai kérdés ebből a célkitűzésből következék!” (Sándor 2006: 29–30)

2.3.2. Tábor

A tánc tábornak elég fontos szerepe van a tánc házmozgalomban, mert ezen belül sok olyan a hagyományhoz kapcsolódó dolgot lehet megismerni, amelyre tánc házak idején nem kerül sor. Így nem marad túl hosszú szünet a tánc házidények között.

A tánc táborokat nyáron rendezik meg, amikor a tánc házban szünet van. Ott más az intenzitás és az időbeosztás, és a tanítás nagyobb szerepet kap, mint a tánc házakban. Egész délelőtt vagy a délután is kézműves programokat, színpadi előadásokat, filmvetítést, koncerteket és hangszeres kurzusokat is tartanak, ahol akár teljesen kezdőknek is tanítanak. Esténként pedig a közös szabad tánc mulatságban együtt táncolnak. (Sándor 2006: 28)

A táborra általában jellemző a hagyományőrző zenészek és a táncosok jelenléte. Az, hogy napokon át ott együtt laknak az emberek, ez lehetőséget ad beszélgetésre és személyes ismerkedésre a táncosok és az „adatközlők” között, és szemtanúi vagy átélői is lehetnek például a spontán népi gyógyászat gyakorlatának. (Sándor 2006: 28) A népi játékok, a jeles napi szokások (például a lucázás, a regölés) és a népmese is inkább a gyerektánc házak jellemzője, de olykor a táborokban is sor kerül ezekre. (Sándor 2006: 34–35)

A táborok ötlete 1983-ban merült fel, amikor a Téka klub tagjai úgy döntöttek, hogy nyáron is kellene rendezni valamit, mivel a tánc házban szünet van. A Téka klub 1977 óta működött a Téka zenekar tánc házaként (Téka Együttes). Beszprémy Katalin a Téka klub háziasszonya is volt annak idején, és az ő lakásában működött a fonó. Oda hetente szerdánként bárki beléphetett, és együtt szöttek, varrtak, beszélgettek stb. A tábor fő szervezői zenészek és a fonó tagjai voltak. Már az első alkalomtól fogva sok ember járt oda. (Beszprémy 2006: 116–117)

2.4. A csángók szerepe a táncházmozgalomban

A moldvai csángó népzenei dialektust a revival mozgalom későn fedezte fel. A 19. században Petrás Incze János plébános gyűjtött össze népdalszövegeket, amely a moldvai folklórról az első gyűjtési adat. Bartók Béla és Kodály Zoltán a 20. század elején minden nagyobb kárpát-medencei tájegységen gyűjtött népzénét, csak a messzi, elszigetelt Moldvába nem jutottak el. Az 1930-as évek elején Domokos Pál Péter, Veress Sándor, Balla Péter és Lükő Gábor gyűjtöttek elsőként népzénét a moldvai csángóknál. (Sándor 1999, Németh 2009)

Az 1950-es években Jagamas János gyűjtötte a moldvai népzénét, és a második világháború után a Dunántúlra telepített moldvaiaktól Domokos Pál Péter és Rajeczky Benjamin. Ezek és Kallós Zoltánnak az 1960-as években készített moldvai felvételei is megjelentek, és már az 1970-es években felkeltették a táncházmozgalom fiatal zenészeinek érdeklődését. (Németh 2009)

Később a moldvai helyszíni gyűjtés a Ceaușescu-rendszer alatt a rendszerváltásig szinte lehetetlen volt, az adatközlők is csak ritkán, egyenként érkeztek Magyarországra. A moldvai táncok és a hangszeres népzene gyűjtését elsősorban a táncházmozgalom számára az 1990-es évek elején kezdték el. Ekkor a moldvai csángók táncélete még megtapasztalható volt az odautazók számára. (Sándor 1999)

1990-től folyamatosan érkeztek csángó fiatalok Magyarországra dolgozni, később kisebb létszámban közép- vagy felső fokú tanulmányaikat is folytatták Magyarországon (Sándor 1999). Manapság Csángóföldről a kivándorlás inkább más nyugati országok felé irányul. (Poós 2016)

1997 óta Budapesten minden évben sor kerül a Csángó Bálra. A csángók kultúráját tisztelő magyarok és a Magyarországon élő csángók egy olyan igazi, hamisítatlan eseményt kívántak rendezni, amely több órán át tartó multság, moldvai, illetve gyimesi hagyományörző előadókkal, akik mindennapjaikban élik meg a régi szokásokat. 2002

óta a mindenkori köztársasági elnök a bál fővédnöke. A csángó bálók célja széles körben felhívni figyelmet a moldvai hagyományos kisebbségi kultúrára. (Poós 2016, Sándor 1999)

1988. november 4-én új táncház alakult ki Budapesten, amely sajátos jelenség lett a táncházmozgalmon belül. Más táncházakban eddig több régió zenéi, táncai is megjelentek a Kárpát-medence különböző pontjairól. A Tatros együttes tagjai egyetlen szűkebb vidék, a gyimesi és a moldvai magyarok (az ún. csángó etnikai csoportok), zenéjét és táncait mutatták be. (Sándor 1999)

A csángó táncház népszerű lett, a csángó zene és táncok, főként a moldvaiak, divatba jöttek, a népi kultúra iránt korábban nem érdeklődő emberek körében is. Számos kizárólag moldvai népzenei játszó zenekar (például Zurgó, Kárpátia, Csürrentő) alakult, sok csángó népzenei CD, hangkazetta jelent meg, mind tánc házas zenekaroktól, mind hagyományőrző falusi zenészekről. (Sándor 1999)

A moldvai táncok többsége egyszerű, könnyen tanulható körtánc, és az újszerűsége és egzotikus hangzásvilága is segítette a moldvai népzene elterjedését, illetve a körtáncba a résztvevők akkor is be tudnak kapcsolódni, ha egyedül érkeznek tánc házba. (Sándor 1999)

Mostanában is eléggé népszerű a moldvai csángó tánc ház, és sok különböző régió tánc házát rendezik több városban, emellett gyerektánc házakat is (Tánc ház Egyesület).

2.5. A csángók jelenlegi helyzete és táncélete Moldvában, különös tekintettel Somoskára és Klézsére

Somoskában és Klézsén, amelyek össze vannak nőve, még van élet, vannak közös ünnepek, főleg katolikus, az emberek segítenek egymásnak. A népviseletet sajnos keveset látni, csak egy-két ember jár még így a misére, és az idősebb nők hétköznapokon a *ketrencet* (csángó szoknya) hordják. Azonban a *tarisznya* (egyfajta táskák) teljesen általános, valószínűleg a mezőgazdasági élet miatt, mert ez praktikus és kényelmes. Mindenhol lehet látni a hagyományos életet, amely össze van keveredve modern tárgyakkal, például teljesen hétköznapi látvány egy fiatal ember lovas szekéren, kezében okostelefonnal. A gyerekek már nagyon sokan nem akarnak magyarul beszélni, bár még tudnak, az asszimilálódás egyre gyorsabban megy.

Isohookana-Asunmaa a könyvében azt írja, hogy mostanában is nagyon fontos része a tánc a vidéki életnek, és egyetlen esküvő vagy más fontos családi ünnep sem képzelhető el tánc nélkül. (Isohookana-Asunmaa 2012: 51–52) Ezzel szemben az én adatközlőim azt mondták, hogy mostanában nincsenek rendszeres táncesemények, és már az esküvőkön sincs hagyományos zene és tánc, csak elektronikus zene (Kinda 2016, Benke 2016a). Klézsén és Somoskában nincs is hely, ahol táncolni lehetne, mert a kultúrházban a kormány nem engedi. (Istók 2016) Ritkán mégis vannak a kultúrházban is táncházak, amelyen mindenki részt vesz, aki tud táncolni, és vannak emberek, akik még tanítják a táncokat a gyerekeknek. A Moldvai Csángómagyar Oktatási Programot a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége rendezi meg, és az ebben tanuló gyerekek számára Somoskában minden hétfőn rendszeres tánceste zajlik; amikor fellépni készülnek, akkor többet gyakorolnak. Ott 40 gyereket tanítanak táncolni 4. osztálytól 12-ig. A tanárunk Benke Paulina, aki táncot, éneket és hagyományt tanít, és aki táncolni hagyományosan a többi falusi embertől, illetve a lakodalmakon tanult. (Benke 2016b)

A gyerekeknek minden táncot megtanítanak, amelyek a csángókhoz tartoznak, de többnyire inkább azokat gyakorolják, amelyeket ebben a faluban régebben táncoltak, például *Magyaraska, Édes Gergelyem, Lopos Magyaras* és *Kettős*. (Benke 2016b)

A táncokat azért tanítják, mert szeretnek táncolni, és azért is, hogy a hagyományuk ne vesszen el, illetve fesztiválokra is járnak, ahol fellépnek a színpadon. De a legfontosabb számukra, hogy maradjon meg valamelyik érték a falvaikban, és a tánc biztosan érték. (Benke 2016b)

Ahogy Sándor Ildikó már 17 évvel ezelőtti cikkében megírta, *„a folklór revival mozgalom visszahatott a csángóság asszimilálódóban lévő identitására, legalábbis lelassította a teljes nyelvváltás folyamatát, a modernizáció hatására értéktelennek tartott hagyományos kultúrájuk néhány reprezentatív elemét (tánc, zene, népszokások) pedig újraértékeli e közösség tagjai. Több esetben is immár nemcsak a spontán hagyományozódás folyamata figyelhető meg körükben, hanem a tudatos hagyományörzés és átadás.”* (Sándor 1999) Ahogy mostanában is látni a falvaikban, a moldvai csángók igyekeznek a gyerekeknek átadni a kultúrájukat, Magyarország kormánya támogatásával (RMPSZ).

Az egyik hátrány a mozgalomban az lehet, hogy a modern táncban a táncok kissé megváltoznak, és az emberek több országból is más tapasztalattal mennek haza, mint amit a hagyomány szerint kellett volna tapasztalni. Ezt jól mutatja például a helyzet az *Ördög útja* című táncsal, amelyet nálunk, az észtországi táncklubban eléggé máshogy táncolnak. Egy másik verzióban nem is csak kis díszítéseket raktak hozzá, hanem teljesen más típusú görög táncelemet. Az olyan dolgok ellen való védekezéshez viszont nagyon jó, hogy vannak még tanítási programok Csángóföldön, és még igyekeznek az eredeti kultúrát megőrizni.

Összefoglalás

Mivel sem a moldvai csángók táncairól, sem a modern táncmozgalomról nem írtak még Észtségban, az egyik fontos eredménye a jelen dolgozatnak az, hogy megismerteti az olvasót a Moldvában lakó csángó magyar népcsoporttal és a táncéletükkel, illetve újabb, személyes tapasztalatokon alapuló információval bővíti az eddigi tudást.

A dolgozat első részében megismertük a moldvai csángókat, a helyzetüket a mostani Románián belül, és bizonyos mértékben az identitásukkal kapcsolatos kérdéseket. A második részében pedig a modern táncról, ennek eredetéről, a kezdetekről és a mostani helyzetről is olvashattunk, illetve a csángó magyaroknak táncmozgalomból kivett részéről, legjobban figyelembe véve az új jelenségeket, a táncéletben bekövetkezett változásokat.

A jelen szakdolgozat alapján látható, hogy Csángóföldön már nincs hagyományos esemény, eredeti tánc, és abban, hogy továbbélhessen a hagyomány, a tánc, a zene, nagyon fontos szerepe van a modern táncnak, amely a városokban működik, illetve a helybeli magyar nyelv és kultúra tanításának. A táncéletben már csak ritkán és nem rendszeres táncok zajlanak, vannak táborok, ahol mindenféle népművészetet tanítanak az érdeklődőknek, és néha fellépnek színpadon is.

A modern táncmozgalom és a táborok biztosítják azt a lehetőséget, hogy más emberek akár különböző országokból is megismerhessenek a moldvai csángó tánc és kultúrával, anélkül, hogy személyesen Moldvába kellene utazniuk.

A mozgalom egyik hátránya az, hogy a modern táncban a táncok kissé megváltoznak. Ezt jól mutatja például a helyzet az *Ördög útja* című tánc, amely a legnépszerűbb moldvai csángó tánc, és amelyet nálunk, az észtségai tánclubokban eléggé máshogy táncolnak. Az ilyen dolgok ellen való védekezéshez viszont nagyon jó,

hogy vannak még tanítási programok Csángóföldön, és még igyekeznek az eredeti kultúrát megőrizni.

A tanítást A Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége rendezi meg A Moldvai Csángómagyar Oktatási Program keretében. A kulturális programokat Csángóföldön pedig a Moldvai Csángómagyarok Szövetsége szervezi.

A szakdolgozatomban igyekeztem a legújabb szakirodalmak anyagát is feldolgozni, emiatt az egyik alapműként Tytti Isohookana-Asunmaa (2012) munkáját használtam fel. Isohookana-Asunmaa (2012) könyvében kissé túl optimisztán mutatja be a csángók helyzetét, legalábbis összehasonlítva azzal, amit jelenleg a helyszínen tapasztalni lehet, főleg, hogy milyen gyorsan változik az élet. A gyors nyelvi asszimilációs helyzetében nem is csak a táncélet változott meg, hanem a csángóknak a száma is nagy mértékben csökkent, most 50 000 csángóul tudó emberről beszélnek (Kinda 2016, Poós 2016), míg öt évvel ezelőtt 80 000-ről lehetett olvasni (Isohookana-Asunmaa 2012, eredeti nyelven 2011-ben jelent meg).

Ennek az egyik oka az is, hogy a rendszerváltás után kinyílt a nyugati határ, és sokan mennek dolgozni külföldre, főleg Olasz- és Spanyolországba, mert ezeket a nyelveket a román nyelv alapján könnyebb megtanulni, de több embernek vannak már rokonai Norvégiában és Svédországban is.

A további kutatási lehetőségeket a táncéletről kapcsolatos témában abban látom, hogy miként különböznek egymástól a magyarországi modern táncművészet és az észtországi táncklub, illetve, hogy az észtországi esemény a magyarországi táncművészetből származik-e.

Moldva csángóde traditsiooniline ja praegune tantsuelu seoses kaasaegse tantsumajade liikumisega

Resümee

Käesolevas töös kirjeldatakse lühidalt praeguses Rumeenias, ajaloolisel Moldva alal elavate Moldva csángóde päritolu, minevikku ja seisundit asukohariigi poolt tunnustamata väikerahvana, ja püütakse leida vastust küsimusele, missuguses olukorras on Moldva csángóde kultuuri- ja kitsamalt tantsuelu tänapäeval.

Tantsuelu seisukohalt antakse ülevaade kaasaegsest tantsumajade liikumisest ja selle seostest Moldva csángóde tantsudega, põhjustest, miks nende tantsud jõudsid nimetatud liikumisse hiljem kui teiste ungarlastega asustatud piirkondade tantsud, tantsude õpetamisest lastele käesoleval ajal, ja omakultuuri ilmingute alleshoidmise võimalustest.

Töös jõutakse järeldusele, et csángóde keeleline assimilatsioon rumeenlastega üha kiireneb, ja kui seda ei õnnestu peatada, on selle protsessi paratamatu tagajärg ka muu kultuurielu, kaasa arvatud rahvatantsu hääbumine või segunemine rumeenia kultuuriga.

Assimileerumisprotsessi aeglustamiseks on siiski loodud programmid, mida toetab Ungari valitsus, ja mille raames saavad csángóde lapsed õppida ungari keelt ja oma piirkonna tantse. Lisaks sellele aitab ka tantsumajade liikumine kaasa csángóde rahvuskultuuri tutvustamisele üle maailma ja võimaldab neil endil teadvustada oma kultuuri olulisust.

Irodalomjegyzék

Benke Paulina 2016.04.21–23.a Személyes beszélgetés. Somoska.

Benke Paulina 2016.05.18–24.b Levelezés (e-mail).

Beszprémy Katalin 2006. Kézművesség és táncházak a nomád nemzedék idején, avagy mit üzennek nekünk azok a hetvenes-nyolcvanas évek? – Sándor Ildikó (szerk.): *A betonon is kinő a fű*. Budapest: Hagyományok háza, 107–124.

Fekete Ibolya 2008. *Csángók* – dokumentumfilm, 84 min.

<https://www.youtube.com/watch?v=odcP5yiN1m0>. Az utolsó megtekintés dátuma: 2016.05.26.

Halász Péter 1997. Új szempontok a moldvai magyarok táji-etnikai tagozódásának vizsgálatához. – Pozsony Ferenc (szerk.): *Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 5. Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról*. Kolozsvár: Kriza János Néprajzi Társaság, 7–26.

Halmos Béla 2006. A táncházmozgalomról. – Sándor Ildikó (szerk.): *A betonon is kinő a fű*. Budapest: Hagyományok háza, 7–22.

Isohookana-Asunmaa, Tytti 2012. *The Csángó*. Debrecen: Méry Ratio Kiadó.

Istók Angéla 2016.04.23. Személyes beszélgetés. Klézse.

Kinda István 2016.04.20. Személyes beszélgetés. Sepsiszentgyörgy.

MCSMSZ – Moldvai Csángómagyarok Szövetsége. <http://csangó.ro/bemutakozas/>. Az utolsó megtekintés dátuma: 2016.05.26.

Németh László 2009. Magyar népzene Moldvában – 2. rész. – Moldvai táncok – Klézse, Somoska. *A Kárpát-medence táncos öröksége IV.* DVD. Budapest: Hagyományok Háza. <http://tazlo.hu/nepzenekutatas-moldvaban/>. Az utolsó megtekintés dátuma: 2016.05.26.

Péntek János 2014. A moldvai magyarokról és a csángó elnevezésről. – *Magyar Nyelv* 110. 406–416. http://real.mtak.hu/21452/1/Pentek_2014_4_u_145255.638839.pdf. Az utolsó megtekintés dátuma: 2016.05.27.

Poós Zoltán 2016. *A csángómagyarok helyzete bizonyos szempontból javult.* <http://nullahategy.hu/a-csangomagyarok-helyzete-bizonyos-szemponthol-javult-tarnok-mariaval-a-csango-bal-foszervezojevel-beszeltunk/>. Az utolsó megtekintés dátuma: 2016.05.26.

Pozsony Ferenc 2012. Preface. – Tytti Isohookana-Asunmaa: *The Csángó*. Debrecen: Méry Ratio Kiadó.

RMPSZ – Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége.

<http://rmpsz.ro/hu/h/48/tamogatok> Az utolsó megtekintés dátuma: 2016.05.26.

Sándor Ildikó 1999. Csángó táncház - kisebbségi kultúra – identitás. http://moldvahon.hu/irasok/74/csango_tanchaz_-_kisebbségi_kultura_identitas. Az utolsó megtekintés dátuma: 2016.05.27.

Sándor Ildikó 2006. Zene és tánc úgy, mint Széken. – Sándor Ildikó (szerk.): *A betonon is kinő a fű*. Budapest: Hagyományok háza, 23–40.

Táncház Egyesület. <http://www.tanchaz.hu/index.php/hu/>. Az utolsó megtekintés dátuma: 2016.05.26.

Tánczos Vilmos 2012. A moldvai csángók nyelvészeti kutatása. *Székelyföld* 2012/09. <http://www.hargitakiado.ro/cikk.php?a=MTcyOA==>. Az utolsó megtekintés dátuma: 2016.05.27.

Téka Együttes. <http://tekazenekar.shp.hu/hpc/web.php?a=tekazenekar&o=Ozyjih9OnJ>. Az utolsó megtekintés dátuma: 2016.05.26.

Zaicz Gábor 2006. *Etimológiai szótár*. Budapest: TINTA Könyvkiadó.

Mellékletek

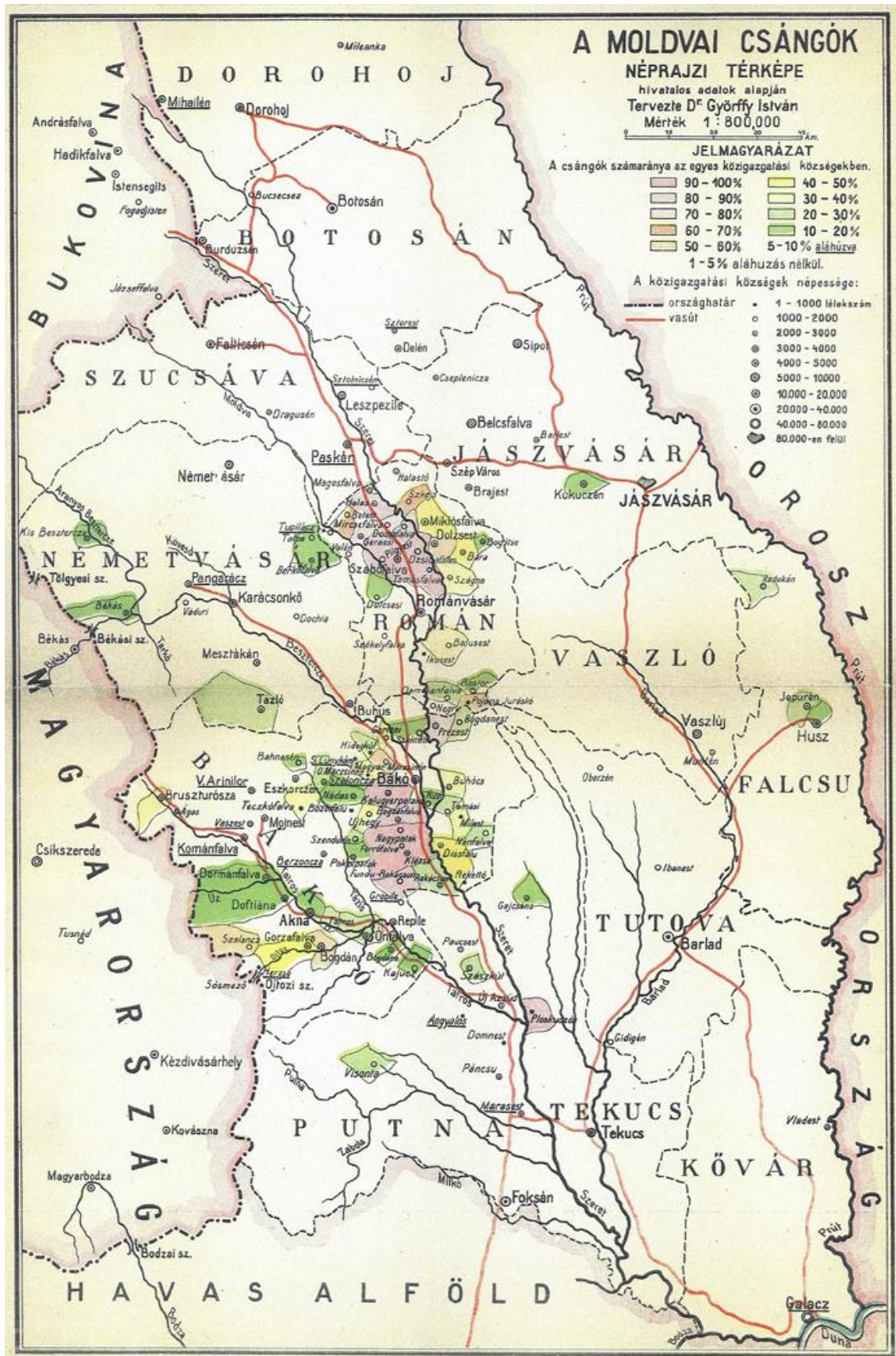
34. oldal: I. világháború előtti térkép Csángóföldről. Keresztszülők a Moldvai Csángómagyarokért Egyesület. <http://keresztszulok.hu/regi-honlap/kikacsangok/terkep.htm>. Az utolsó megtekintés dátuma: 2016.05.27.

35. oldal: Csángó települések a moldvai Bákó megyében. Keresztszülők a Moldvai Csángómagyarokért Egyesület. <http://keresztszulok.hu/regi-honlap/kikacsangok/csangok.htm> Az utolsó megtekintés dátuma: 2016.05.27.

36. oldal: Hungarian csangos. <http://keresztszulok.hu/regi-honlap/kikacsangok/csangok.htm>. Az utolsó megtekintés dátuma: 2016.05.27.

37. oldal. Somoskai templom. Készítette: Kati Eichenbaum 2016.04.

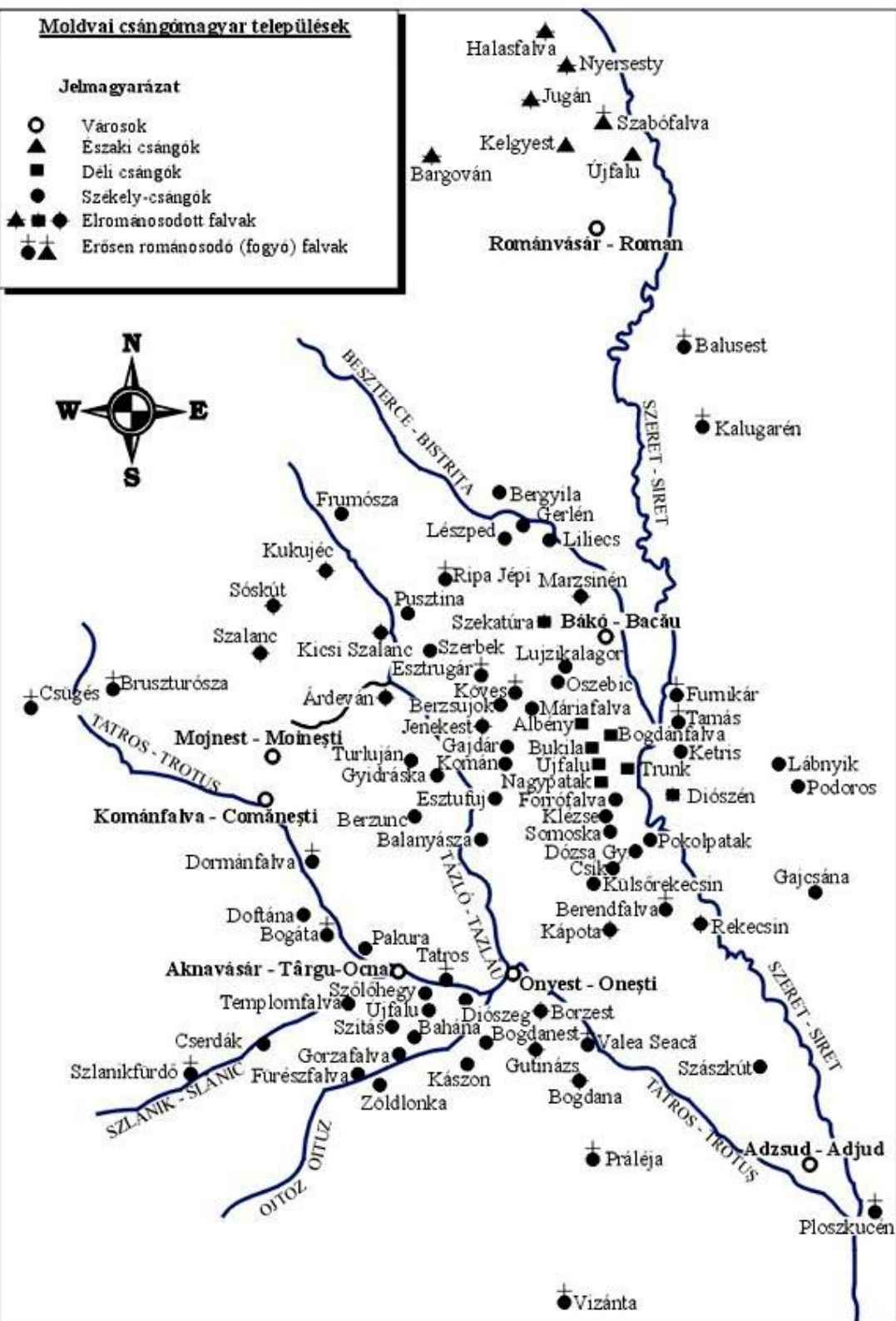
38. oldal. Szakdolgozat írója csángó népviseletben. Készítette: egy csángó kislány Klézsén 2016.04.

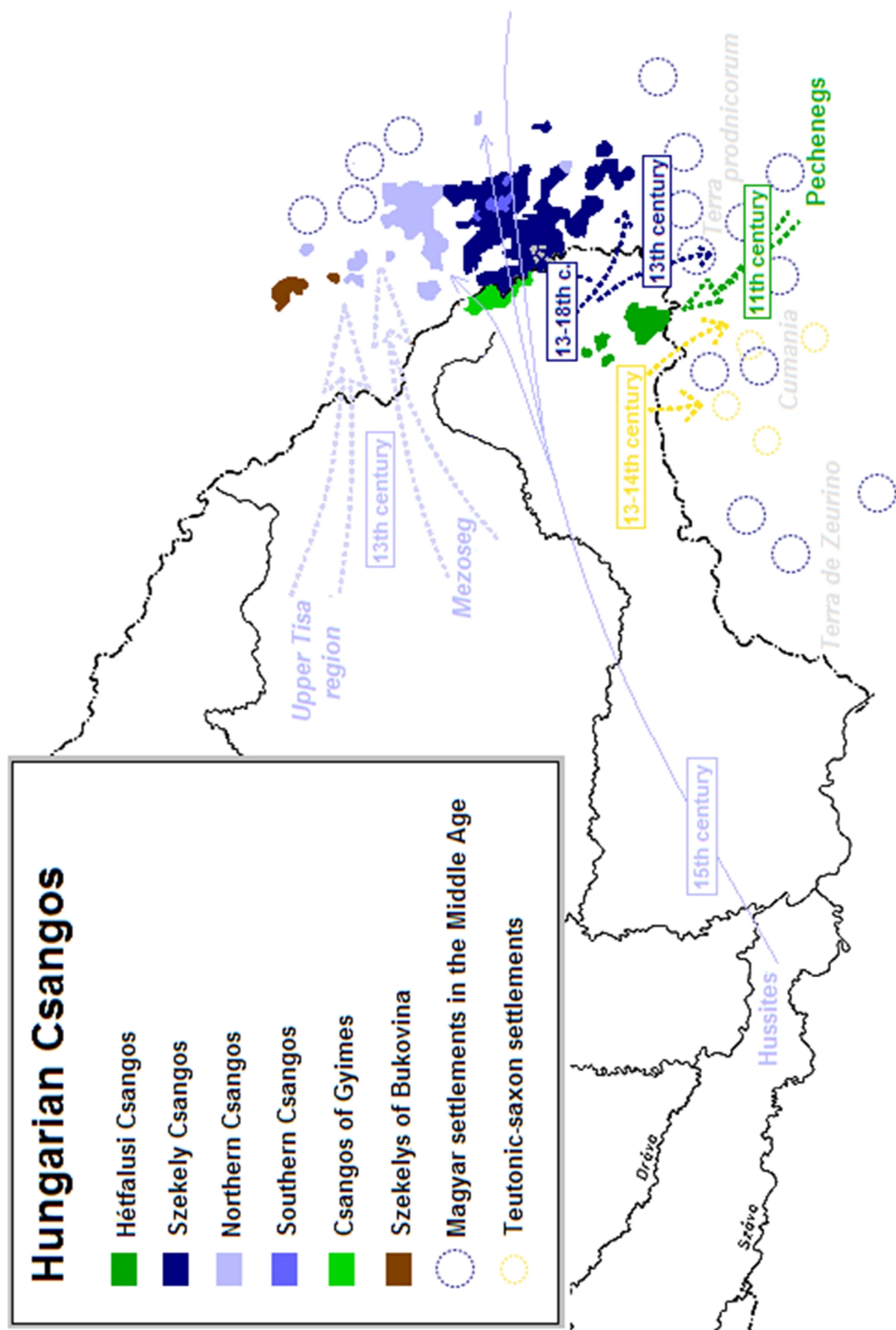

Moldvai csángómagyar települések

Jelmagyarázat

- Városok
- ▲ Eszaki csángók
- Deli csángók
- Székely-csángók
- ▲ ■ ◆ Elrománosodott falvak
- ⊕ ◆ Erősen románosodó (fogyó) falvak

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kati Eichenbaum (sünnikuupäev: 15.11.1987),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

**“A moldvai csángók táncélete régen és most
összefüggésben a modern táncműzgalommal”**,

mille juhendaja on Boglárka Janurik,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 27.05.2016